

Frederick Copleston

Dějiny filosofie

VII.

Od Fichteho k Nietzschemu

Vydání knihy podpořil pan Miroslav Maňásek.

Na obálce je kresba akad. mal. Jiřího Lindovského.

Dějiny filosofie I.–XI.

- I. Řecko a Řím
- II. Od Augustina ke Scotovi
- III. Od Ockhama k Suárezovi
- IV. Od Descarta k Leibnizovi
- V. Od Hobbese k Humovi
- VI. Od Wolffa ke Kantovi
- VII. Od Fichteho k Nietzschemu**
- VIII. Od Benthama k Russellovi
- IX. Od Maine de Birana k Sartrovi
- X. Ruská filosofie
- XI. Logický pozitivismus a existencialismus

Copyright © 1963 by
the Trustees for Roman Catholic Purposes Registered
© Refugium Velehrad-Roma, s.r.o., Olomouc 2023

ISBN 978-80-7412-453-2

Předmluva

Vzhledem k tomu, že VI. díl těchto *Dějin filosofie* končil Kantem, přirozeným postupem by bylo zahájit tento svazek debatou o pokantovském německém idealismu. Pak bych se mohl obrátit k filosofii první poloviny devatenáctého století ve Francii a ve Velké Británii. Avšak po zralé úvaze jsem dospěl k názoru, že německou filosofii devatenáctého století je možné rozumně pojednat zcela samostatně a že to dodá svazku větší jednotu, než by to bylo jinak možné. A faktem zůstává, že jediným neněmecky mluvícím filosofem probíraným v tomto svazku je Kierkegaard, který psal dánsky.

Tento díl nese název *Od Fichteho k Nietzschemu*, neboť Nietzsche je posledním světově proslulým filosofem, kterého lze probírat do velkých podrobností. Tento díl by se mohl nazývat *Od Fichteho k Heideggerovi*. Nejenže jsou dost časté zmínky o mnoha filosofech, kteří chronologicky tvořili až po Nietzsche, ale v poslední kapitole jsme se také podívali na německou filosofii v první polovině dvacátého století. Rozhodl jsem se však, že název *Od Fichteho k Heideggerovi* by mohl být pro některé čtenáře zavádějící. Nabízelo by se totiž, že filosofové dvacátého století, jako byli E. Husserl, N. Hartmann, K. Jaspers a M. Heidegger, by se probírali takříkajíc ve vlastním zájmu stejným způsobem, jako budou pojednání Fichte, Schelling a Hegel, zatímco faktem je, že tito jsou probíráni velice stručně pro ilustraci odlišných idejí o podstatě a rozsahu filosofie.

V tomto dílu se nacházejí jedna či dvě odlišnosti od schématu, který jsem obecně sledoval v předchozích dílech. Úvodní

kapitola se zabývá pouze idealistickým hnutím, proto je vložena do I. části, nikoli před ni. Třebaže jsou v závěrečné kapitole určité retrospektivní reflexe, nachází se tam také – jak jsem již naznačil – krátký pohled na myšlení první poloviny dvacátého století. Proto jsem tuto kapitolu nazval „Ohlédnutí a výhled“ spíše než „Závěrečné shrnutí“. Kromě důvodů uvedených v textu jako odvolávky na myšlení dvacátého století je mým záměrem nezačleňovat do těchto *Dějin filosofie* nějaké zevrubné a široké pojednání o filosofii dvacátého století. Současně jsem si nepřál náhle skončit díl, aniž bych neuvedl nějaké reference týkající se pozdějšího vývoje. Samozřejmě, výsledkem je, že se člověk otevírá poznámce, že by možná bylo lépe se o dalším vývoji vůbec nezmiňovat než uvést jen nárysy a neadekvátní poznámky. Rozhodl jsem se však na sebe takové riziko vzít.

Abych šetřil vymezeným prostorem, v bibliografii na konci dílu jsem uvedl jen obecná díla a díla od známých autorů o významných filosofech. Pokud jde o méně významné filosofy, mnohé z jejich spisů jsou uvedeny na příhodných místech přímo v textu. Se zřetelem na množství jak filosofů devatenáctého století a jejich publikací a se zřetelem na rozsáhlou literaturu o některých nejvýraznějších postavách, cokoli jako kompletní bibliografie nepřichází vůbec v úvahu. Pokud jde o myslitele dvacátého století, o nichž je zmínka v poslední kapitole, některé jejich knihy jsou uvedeny přímo v textu nebo v poznámce pod čarou, ale nevytvářel jsem žádnou určitou bibliografii. Měl jsem jednak ohled na rozsah tohoto dílu, ale zároveň jsem měl pocit, že by nebylo vhodné připojovat například bibliografii Heideggera, když o něm v textu padne jen krátká zmínka.

Autor doufá, že další svazek, tj. VIII. díl těchto *Dějin filosofie*, zasvětil některým aspektům francouzského a britského myšlení v devatenáctém století. Nemá však v úmyslu rozšiřovat své hranice zájmu někam dále. Namísto toho plánuje – pokud to okolnosti dovolí – navázat jedním svazkem, který by se mohl

nazývat filosofií dějin filosofie, tj. věnoval by se spíše reflexi vývoje filosofického myšlení než převyprávění dějin tohoto vývoje.

Poslední poznámka: Jeden můj přítel – kritik – si všiml, že pro toto dílo by byl mnohem vhodnější název *Dějiny západní filosofie* nebo *Dějiny evropské filosofie* nežli *Dějiny filosofie* bez jakéhokoli dalšího dodatku. Není zde totiž vůbec žádná zmínka například o indické filosofii. Kritik měl pochopitelně naprostou pravdu. Rád bych však poznamenal, že vynechání orientální filosofie neznamená ani přehlédnutí, ani předsudky ze strany autora. Sepsání dějin orientální filosofie je dílem pro odborníka a vyžaduje znalost příslušných jazyků, které já osobně nevlastním. Bréhier zahrnul svazek o orientální filosofii do svého díla *Histoire de la philosophie*, ale Bréhier nebyl jejím autorem.

Závěrem s potěšením vyjadřuji svůj vděk nakladatelství Oxford University Press za jeho laskavé dovolení, abych mohl citovat Kierkegaarda podle anglických překladů, které vydalo. Stejně tak děkuji i nakladatelství Princeton University Press za podobné povolení citovat z Kierkegaardových spisů. V případě citací filosofů jiných než Kierkegaarda jsem příslušné pasáže přeložil sám. Avšak často jsem uváděl odkaz spíše na stránku v existujících anglických překladech nežli na originál. V případě méně významných filosofů jsem všeobecně vynechal odkazy na překlad.

Obsah

Předmluva.....	5
----------------	---

Část I. Pokantovské idealistické systémy

Kapitola I. Úvod.....	11
-----------------------	----

Předběžné poznámky – Kantova filosofie a idealistická metafyzika – Význam idealismu, úsilí o systém, jeho důvěra v moc a rozsah filosofie – Idealisté a teologie – Romantické hnutí a německý idealismus – Úskali při naplňování idealistického programu – Antropomorfní prvek v německém idealismu – Idealistické filosofie člověka.

Kapitola II. Fichte I.....	48
----------------------------	----

Život a spisy – O hledání fundamentálního principu filosofie; volba mezi idealismem a dogmatismem – Čisté Já a intelektuální názor – Komentáře k teorii čistého Já; fenomenologie vědomí a idealistická metafyzika – Tři fundamentální principy filosofie – Vysvětlující poznámky k Fichtově dialektické metodě – Teorie vědy a formální logiky – Obecná idea dvou dedukcí vědomí – Teoretická dedukce – Praktická dedukce – Komentáře k Fichtově dedukci vědomí.

Kapitola III. Fichte II.....	81
------------------------------	----

Úvodní poznámky – Běžné morální vědomí a věda o etice – Morální povaha člověka – Nejvyšší princip morálky a formální podmínka morálky skutků – Svědomí jako neomylný vůdce – Filosofická aplikace formálního morálního zákona – Idea morálního povolání a Fichtova obecná vize reality – Společenství jednotlivých Já ve světě jako podmínka vědomí sebe sama – Princip nebo pravidlo práva – Dedukce a podstata státu – Uzavřený obchodní stát – Fichte a nacionalismus.

Kapitola IV. Fichte III.....	103
------------------------------	-----

Fichtovy rané ideje o náboženství – Bůh v první verzi vědosloví – Obvinění z ateismu a Fichtova odpověď – Nekonečná vůle v Určení

člověka – Rozvoj filosofie bytí, 1801–1805 – Nauka o náboženství – Pozdější spisy – Vysvětlující a kritické komentáře k Fichtově filosofii bytí.

Kapitola V. Schelling I..... 126

Život a spisy – Postupné fáze v Schellingově myšlení – Rané spisy a Fichtův vliv.

Kapitola VI. Schelling II..... 139

Možnost a metafyzické základy filosofie přírody – Obecný nástin Schellingovy filosofie přírody – Systém transcendentálního idealismu – Filosofie umění – Absolutno jako totožnost.

Kapitola VII. Schelling III..... 166

Idea kosmického pádu – Osobnost a svoboda v člověku a Bohu; dobro a zlo – Rozdíl mezi negativní a pozitivní filosofii – Mytologie a zjevení – Obecné poznámky k Schellingovi – Poznámky o Schellingově vlivu a o některých spřízněných myslitelích.

Kapitola VIII. Schleiermacher 195

Život a spisy – Základní náboženská zkušenost a její interpretace – Morální a náboženský život člověka – Závěrečné poznámky.

Kapitola IX. Hegel I 207

Život a spisy – Rané teologické spisy – Hegelův vztah k Fichtovi a Schellingovi – Život absolutna a povaha filosofie – Fenomenologie vědomí.

Kapitola X. Hegel II 244

Hegelova logika – Ontologický status ideje či absolutna o sobě samém a přechod k přírodě – Filosofie přírody – Absolutno jako duch; subjektivní duch – Pojem práva – Morálka – Rodina a občanská společnost – Stát – Vysvětlující komentáře k Hegelově ideji politické filosofie – Funkce války – Filosofie dějin – Několik poznámek k Hegelově filosofii dějin.

Kapitola XI. Hegel III 290

Sféra absolutního ducha – Filosofie umění – Filosofie náboženství – Vztah mezi náboženstvím a filosofii – Hegelova filosofie dějin filosofie – Vliv Hegela a rozdělení na pravé a levé křídlo hegelianů.

Část II. Reakce na metafyzický idealismus

- Kapitola XII. Raní oponenti a kritici 319
Fries a jeho žáci – Herbartův realismus – Beneke a psychologie jako fundamentální věda – Bolzanova logika – Weisse a I. H. Fichte jako Hegelovi kritici.
- Kapitola XIII. Schopenhauer I 335
Život a spisy – Schopenhauerova doktorská dizertace – Svět jako idea – Biologická funkce pojmů a možnost metafyziky – Svět jako manifestace vůle k životu – Metafyzický pesimismus – Několik kritických komentářů.
- Kapitola XIV. Schopenhauer II 356
Estetické nazírání jako dočasný únik z otroctví vůle – Jednotlivá krásná umění – Ctnost a sebezapření: způsob spásy – Schopenhauer a metafyzický idealismus – Obecný Schopenhauerův vliv – Poznámky o rozvinutí Schopenhauerovy filosofie Eduardem von Hartmannem.
- Kapitola XV. Transformace idealismu I 375
Úvodní poznámky – Feuerbach a přeměna teologie v antropologii – Rugova kritika hegelovského pohledu na dějiny – Stirnerova filosofie Já.
- Kapitola XVI. Transformace idealismu II 390
Úvodní poznámky – Život a spisy Marxe a Engelse a vývoj jejich myšlení – Materialismus – Dialektický materialismus – Materialistické pojetí dějin – Komentáře k myšlení Marxe a Engelse.
- Kapitola XVII. Kierkegaard 426
Úvodní poznámky – Život a spisy – Jedinec a dav – Dialektika stadií a pravda jako subjektivita – Idea existence – Pojem úzkosti – Kierkegaardův vliv.

Část III. Pozdější myšlenkové proudy

- Kapitola XVIII. Nedialektický materialismus 451
Úvodní poznámky – První fáze materialistického hnutí – Langova kritika materialismu – Haeckelův monismus – Ostwaldův energeti-

smus – Empiriokriticismus zvažovaný jako pokus o překonání protikladu mezi materialismem a idealismem.

Kapitola XIX. Novokantovské hnutí 462

Úvodní poznámky – Marburgská škola – Badenská škola – Pragmatická tendence – E. Cassirer; závěrečné postřehy – Několik poznámek o Diltheym.

Kapitola XX. Oživení metafyziky 478

Poznámky o induktivní metafyzice – Fechnerova induktivní metafyzika – Lotzův teleologický idealismus – Wundt a vztah mezi vědou a filosofií – Drieschův vitalismus – Euckenův aktivismus – Osvojení minulosti: Trendelenburg a řecké myšlení; oživení tomismu.

Kapitola XXI. Nietzsche I 498

Život a spisy – Fáze Nietzscheho myšlení jako „masky“ – Nietzscheovy rané spisy a kritika dobové kultury – Kritika morálky – Ateismus a jeho důsledky.

Kapitola XXII. Nietzsche II 519

Hypotéza o vůli k moci – Vůle k moci, jak je manifestována v poznání; Nietzscheův pohled na pravdu – Vůle k moci v přírodě a v člověku – Nadčlověk a řád hodnosti – Teorie o věčném návratu – Komentáře k Nietzscheově filosofii.

Kapitola XXIII. Ohlédnutí a výhled 536

Několik otázek vyvstávajících na základě německé filosofie devatenáctého století – Pozitivistická odpověď – Filosofie existence – Vznik fenomenologie; Brentano, Meinong, Husserl, široké užití fenomenologické analýzy – Návrat k ontologii; Nicolai Hartmann – Metafyzika bytí; Heidegger, tomisté – Závěrečné úvahy.

Dodatek. Stručná bibliografie..... 562

Obecná díla 562

Kapitola I: Obecná díla vztahující se

k německému idealistickému hnutí..... 566

Kapitoly II–IV: Fichte 567

Kapitoly V–VII: Schelling 569

Kapitola VIII: Schleiermacher..... 571

Kapitoly IX–XI: Hegel.....	573
Kapitoly XIII–XIV: Schopenhauer.....	581
Kapitola XV: Feuerbach.....	584
Kapitola XVI: Marx a Engels	585
Kapitola XVII: Kierkegaard	591
Kapitoly XXI–XXII: Nietzsche	596
Rejstřík.....	603

Frederick Copleston

Dějiny filosofie
VII.
Od Fichteho k Nietzschemu

Z anglického originálu
A History of Philosophy,
Doubleday, New York 1985
přeložila Jana Odehnalová

Odpovědný redaktor
Michal Altrichter

Návrh obálky Tomáš Ježek

Sazbu písmem Adobe Garamond Pro
zhotovilo Refugium dtp

Vydalo nakladatelství Centra Aletti

Refugium Velehrad-Roma, s.r.o.

Křížkovského 4, 779 00 Olomouc

e-mail: refugium@refugium.cz

www.refugium.cz

jako svou 600. publikaci

Tisk a knižní zpracování

PBtisk, a.s., Příbram

Vydání první

Olomouc 2023

ISBN 978-80-7412-453-2

cena 600 Kč (včetně DPH)